

חינוך לחיים

פרשת בהר

הפס' "וכי ימוך אחיך ומטה ידו עמך והחזקת בו" – עוסק ביהודי המתמודד עם קשיים כלכליים והוא בתחילת התדרדרותו, אזי מוטלת עלינו המשימה לעשות כל שביכולתנו שלא יגיע לנפילה עצמה, וכמו שמבאר רש"י במקום "אל תנחיהו שירד ויפול ויהיה קשה להקימו אלא חזקהו משעת מוטת היד", למה זה דומה? למשאו ששל החמור כל זמן שעודנו על החמור מספיק אדם אחד שתפוס ומעמידו – נפל לארץ אפילו 5 בני אדם לא יצליחו להעמידו. הרי שאם מצילים אותו בזמן בהרבה יותר קל.

התמיכה הנדרשת היא פעולה 'מניעתית' במגוון תחומים 'כלכליים' כפי שמבאר הרמב"ם 'שמונה מעלות יש בצדקה זו למעלה מזו. מעלה הגדולה שאין למעלה ממנה זה המחזיק ביד ישראל שמך ונותן לו הלואה וכד' כדי לחזק את ידו עד שלא יצטרך לבריות. ועל זה נאמר 'והחזקת בו' החזק בו כדי שלא יפול ויצטרך. וזה מעלה גדולה כי אנו רגילים לרחם על עני שאין לו, אך לא על מי שעדיין יש לו ורק צומד ליפול ולהדרדר, האדם רגיל לעודד את עצמו, שודאי לבסוף הוא יסתדר... באה התורה ומצווה אותנו, אנא מכם, אל תתנו לו להגיע למצב של פשיטת יד, הצילוה מבעוד מועד!!!

כמובן צריך לדעת גם 'איך' לעשות מצווה זאת כי בנקל אפשר להפסיד המצווה עם עשה בצורה לא נכונה או פוגענית. אע"פ שאותו אדם זקוק לכסף וזה נתנו לו, אבל חשוב גם שיהא בצורה מכובדת ומכבדת וזה אולי בעצם היסוד 'שהנותן צדקה מתברך בשש ברכות והמפייסו בדברים באחת עשרה ברכות' שאומר לו דברים ערבים ורכים.

המהר"ל מבאר שעוצמת ה'פיוס' גדולה אפילו מהממון עצמו, כי הממון שנותן לו הוא לשעה בלבד, אבל המפייסו בדברים אין זה לזמן, אלא לעולם הוא מפויס, כי זה דבר שנותן לו חיים, ולכן מתברך יותר.

ר' אברהם יפהן זצ"ל בספרו 'המוסר והדעת' מבאר עניין זה בדברים נפלאים ומרגשים וזה לשונו 'יותר חשוב לאדם מכל, היא התקווה שלו. כל עוד שיש לו תקווה מסוגל הוא לעבור את המשברים, אבל אם נאבדה תקווה אז אבד שברו, כמו שכת' במשלי 'רוח איש יכלכל מחליו ורוח נכאה מי ישאנה'. התקווה נותנת לו כח להתגבר על מחלתו, אבל דכאון הנפש עולה לו בחייו. כזאת מצינו בחז"ל 'והמפייסו בדברים מתברך בי"א ברכות, דאף שלא נתן לו פרוטה להשתיק רעבוננו, בכל זאת התקווה שהכניס בו בדברי פיוסים, החייתה את נפשו שעוד יזרח שמשו ואושר והצלחה צפויים לו בעתיד' והדברים ברורים כי כשעני מגיע לפשוט יד עיקר הכאב נעוץ בעצם מצבו התלתי לחסדי האחר, הוא איבד את כבודו ומעמדו, נפשו מרוסקת מעצם נמיכות הקומה מול הנותן. אך כאשר נישא אליו יהודי ומקבלו בסבר פנים יפות הוא מחזיר לו את צלם האנוש שנלקח ממנו ומחיה את נפשו.

וזה יסוד רבתי לכל!!! אב לבנו!!! רב לתלמידו!!! חבר לכיתה ולשיעור!!! חבר בת"ת ובישיבה!!! וכי ימוך אחיך – גם בנים (ותלמידים) נקראים אחים... (עיינו בבראשית ל"א פס' מ"ו). כל חניך לפעמים משדר אותות מצוקה!! כשהוא מאחר – זה איתות מצוקה. כשהוא מתחצף – זה איתות. וכשהוא מדוכדך או מופנם וכד' – זה איתות. תפקידנו לראות מה חסר לו, מה מעיק עליו ומה גורם לו להיות כך להיות. והחובה לזהות מיד בהתחלה את הדבר. להשקיע מיד בכל המשאבים והדרכים שיש כדי להחזירו למוטב ולקיים "והחזקת בו" כי אם חלילה הוא כבר נופל... קשה מאוד להשיבו למסלול!!

'המפייסו בדברים' זה ביד כל אדם!! עשיר ועני. צעיר ומבוגר. פשוטי עם ונכבדיו. בכל מקום שיש אפשרות לאדם לתרום מהונו הבלתי נדלה של יחס נעים ודיבורים טובים ומעודדים ולהעניק בשפע רב לכל נצרך ונזקק. ואם רק ישם אדם ליבו לכך ויגייס את משאבי חוכמתו ורגשותיו, ימצא דרכים רבים להיטיב ולחלק לכל הבריות שבסביבתו מלא חפניים, להצהיל את יומם ולרומם את מצב רוחם.

ואשרי משכיל אל דל שיודע לכוון את השעה ומבין את הלבבות אימתי נצרך אדם זה להבעת שבח ומעלה, ואימתי הוא זקוק לדברי פיוס והרגעה, ומלבו הרחב הוא מטיף נטפי צרי וניחומים לנשברי לב ונכאי רוח. ויש אשר אין הם צריכים אלא לאוזן קשבת אשר תאזין לשיחם וצערם, ותביע השתתפות בכאבם, ובזה מעלה אותם מיגונם העמוק ומעודדם ומחזק את רוחם.

כשנזכר לכך נתברך בי"א הברכות ובכל הברכות הכתובות בתורה.

לע"נ אבי מורי ר' חיים ב"ר ישעיהו ז"ל

משה בירנבוים - birmoshe@gmail.com